

פניני חשוקי חמד

משיח וגאולה
מנחם-אב תש"פ
גליון - 139

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנני' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

אירושלים, סבור יוהרא הוה. ונראה דכך גם בעניינו, אך אם הוא אדם חשוב שראוי להתאבל על ירושלים, אולי ראוי לו לכתבו, וצריך עיון. (חשי"ח ע"ז ט ע"א).

כהן שמת וקם לתחיה, האם חוזר לקדושת כהונתו
שאלה

כהן שמת, והחזירו לתחיה על ידי נביא, האם חוזר לקדושת כהונתו, או שמא פקע ממנו קדושת הכהונה?

תשובה

נאמר בברכות (דף מו ע"א) רבי זירא חלש, על לגביה רבי אבהו, קביל עליה אי מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן, אתפח עבד סעודתא לכולהו רבנן, כי מטא למשרי אמר ליה [רבי אבהו] לרבי זירא לישרי לן מר, אמר ליה לא סבר לה מר להא דרבי יוחנן דאמר בעל הבית בוצע, שרא להו כי מטא לברוכי, אמר ליה [רבי אבהו לרבי זירא] נברייך לן מר, אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל, דאמר בוצע מברך, ואיהו כמאן סבירא ליה, כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, בעל הבית בוצע ואורח מברך.

ובספר הזכרון (למרן בעל פחד יצחק זצ"ל עמוד תרנט) הביאו שהגאון האדר"ת כתב אל הגר"ח ברלין ז"ל שלכאורה יש להקשות על הגמרא הנ"ל, למה לא בירך רבי זירא שהיה כהן כמבואר בירושלמי (ברכות פ"ג ה"א) והיה צריך לברך ראשון משום וקדשתו, והשיב שהך עובדא הוה לאחר המעשה המבואר במסכת מגילה (דף ז ע"ב) קם רבה ושחטיה לרבי זירא, ואף שרבה החייהו מ"מ כבר בטלה מרבי זירא קדושת כהונה.

והשיב לו הגר"ח ברלין זצ"ל שהוא גמרא מפורשת שלא כדבריו, דאיתא בסנהדרין (דף ז ע"ב) מנין לתחית המתים מן התורה, שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. וכי אהרן לעולם קיים, אלא שעתיד לחיות, וישראל נותנין לו תרומה. הרי מפורש שכהן שמת וחזר וחי, חזר לקדושת כהונתו הראשונה.

ובספר כרם יעקב (סימן יד) הביא ראייה לדברי האדר"ת מהרמב"ן בהשגות לספר המצוות (שורש ג) שכתב, נאמר ביומא (דף ה ע"ב) כיצד הלבישן לאהרן ולבניו בימי המלואים, ותמהו כיצד הלבישן מאי דהוה הוה, אלא כיצד מלבישן לעתיד לבא, לעולם הבא נמי כשיבואו אהרן ובניו, ומשה רבינו עמהם נשאל לו. הנה סוברין כי לתחיית המתים יקדשו אהרן ובניו עצמן במילואים, לפי שכבר בטלה משיחתן ממנו ומזרעו בשעת המיתה, ויהיו אנשים מחודשים, יצטרכו להתקדש כראשונה, ויהיו המילואים האלה נוהגין בם, עכ"ד הרמב"ן.

ולכאורה דין זה צריך תלמוד, שכתב הבאר היטב (אבהו ע"ז סימן יז סק"א) בשם התרומת הדרשן (פסקים סימן קב) שאשת אליהו הנביא ורבי יהושע בן לוי מותרת לינשא, ונפקא מינה לדורות אם יזכה אחד כמו הם. עוד כתב הבאר

כיצד אפשר לדעת כמה שנים לחורבן הבית

שאלה

נאמר בתהילים (קלז) תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ולכן רוצה להדפיס על ההזמנה לחתונת בנו, את מספר השנים לחורבן הבית [בנוסף לשנת בריאת העולם], ורוצה לדעת כמה שנים כבר עברו מאז חרבן הבית, כיצד אפשר לדעת זאת?

תשובה

מבואר ברש"י במסכת עבודה זרה (דף ט ע"א) שחרבן הבית היה בשנת תתכח לאלף הרביעי לבריאת העולם, ואם כן לוקחים את מספר השנה בו עומד לבריאת העולם, ומפחיתין ממנו ג' אלפים שמונה מאות עשרים ושמונה, והתוצאה היא מספר השנים לחורבן הבית. וכגון בשנת תש"ע החשבון הוא: 1942 = 5770 - 3828.

ואף על פי שתוס' חולקים על רש"י לגבי שנת חורבן הבית, מכל מקום אף התוס' מודים שבאותה שנה שנחרבה הבית היתה התחלת השמיטה, ואם כן המחלוקת של הראשונים היא גם מתי השמיטה, וכיון שפסקו השולחן ערוך והרמ"א (ח"מ סימן סז ס"א) להלכה כדעת רש"י, וכן אנו עושים כהיום את השמיטה, אם כן לפי זה יש לחשבן את שנת חורבן הבית.

האם ראוי להוסיף בכתובה

גם את מנין השנים לחורבן הבית

שאלה

יש להסתפק מה הדין כשאדם רוצה לכתוב בכתובה, בנוסף למנין שאנו מונים לבריאת העולם, גם את המנין מחורבן הבית כגון שנת שבעת אלפים ושבעים שנה לבריאת העולם, וגם אלף ותשע מאות וארבעים שנים מחורבן הבית האם ראוי לכתוב כך, או שמא מאחר וכל העולם לא נוהגים לכתוב, לא ישנה אדם ממנהג העולם?

תשובה

בשור"ת בנימין זאב (סימן נ ובפיה ללב חיד אבהו ע"ז סק"ז) הוסיף בנוסח הכתובה, ושנת אלף וארבע מאות וששים ושנים לחורבן בית המקדש שיבנה במהרה בימינו ובימי כל ישראל אמן. ולכאורה כוונתו היא להוסיף עוד ביטוי ב'אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי', מלבד האפר ששמים על ראש החתן, והכוס ששוכרים בחופה. ויש לשאול מדוע בימינו לא כותבים את זה בכתובה?

ונראה שכהיום שאין אנו נוהגים לכותבו, אף הרוצה להעלות את ירושלים, על ראש שמחתו, לא יכתוב השנה לחורבן הבית, דחשיב יוהרא, כמבואר בבבא קמא (דף נט ע"ב) אליעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי, וקאי בשוקא דנהרדעא, אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני, אמר להו דקא מאבילנא אירושלים, אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי

היטב אם מתה אשה אחת תחת בעלה, מיתה ודאית, ושוב חיתה על ידי נביא, כמו אליהו לבר הצרפית, ואלישע לבן השונמית, לא פקעה זיקת הבעל מעליה, ואינה יכולה להנשא לאחר, ויש סעד לזה מעובדא דאשת ר' חנינא בן חכינאי. ע"ש.

כלומר דאמרינן בכתובות (דף סב ע"ב) דרבי חנינא בן חכינאי נשאר בבית המדרש שתיים עשרה שנה, וכשבא לביתו בפתע פתאום וראתה אותו אשתו פרוחה נשמתה ופג לבה ומתה, וביקש עליה רחמים וקמה לתחיה, וחזוין דלא עבד בה שוב קידושין, ושמע מינה דכל שהבעל נשאר חי והאשה מתה וקמה לתחיה לא פקעו הקידושין הראשונים ממנה ואין צריך שוב לחזור ולקדשה.

כיוצא בזה כתב בפתחי תשובה (שם סק"א) בשם הברכי יוסף לגבי בעל שמת היום מיתה ודאית, ולמחר חיה, כההיא דאמרו במגילה (דף ז ע"ב) ברבה ור' זירא שישבו בסעודת פורים ואגב בסומי בפורי' קם רבה ושחטיה לר' זירא למחר בעי רחמיה עליה ואחיה, אי כשמת ר' זירא הותרה אשתו לשוק, וכי חיה למחר היה צריך לחזור ולקדשה, או דילמא הא דמיתת הבעל מתרת דוקא כשנשאר מת, אבל כשלא נקבר וחי, על ידי נביא, או חסיד איגלאי מלתא דאותה מיתה לא היתה כמו כל אדם, לא פקעי קידושי קמא, ולא תפסי בה קידושי אינש דעלמא, והביא לזה ראייה מהירושלמי דגיטין (פ"ג ה"א) דאיתא התם גבי הנותן גט לאשה ומתנה מעכשיו אם לא באתי עד י"ב חודש הרי זה גט, ואמרינן דאם מת בתוך הזמן מהו שתהא מותרת להנשא, ר' יוסי אמר אסורה להנשא אני אומר נעשו לו ניסים וחיה. ואף שהפוסקים לא חיישי כלל לירושלמי, מכל מקום למדנו מהירושלמי דאם אחר שמת נעשו ניסים וחי אכתי אגידה ביה אשתו זאת, ולא מהניא לה מה שמת ודאי כיון דלבסוף חי, עכ"ד.

והנה אמרינן בבבא מציעא (דף קיד ע"ב) דאשכחיה רבה בר אבוא לאליהו דקאי בבית הקברות של נכרים, אמר ליה ולאו כהן הוא מר. הרי שלפי דברי האדר"ת יצא שאליהו שאשתו מותרת בנישואין ואם יבא לביתו, יצטרך קידושין שניים, נשאר כהן, ורבי זירא שקם לתחיה ואין צריך קידושין שניים, הרי הוא אינו כהן.

והנה התרומת הדשן (הג"ל) כשנשאל אם אליהו הנביא, או אשת רבי יהושע בן לוי יכולים לינשא לאיש אחר, רצה השואל להביא ראייה, מההוא עובדא דקאי אליהו בבית הקברות, משמע קצת לאיסור. והשיב לו התרומת הדשן, דכתיב אשת רעהו ולא אשת מלאך, שכולן רוחני ולא גופני. ומה שהבאת ראייה ממה שעמד בבית הקברות, דפשיטא דאליהו ז"ל שמר כל התורה כולה, כדאיתא להדיא בעירובין (דף מג ע"ב) דאפילו תחומין דרבנן מנטר להו.

ובשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן צח) אבל האמת יורה דרכו כי מעולם לא עלה אליהו בגופו למעלה מיו"ד טפחים, אך נפרדה נשמתו מגופו שם, והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי שרת, וביום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלו, ואז הוא ככל אדם מחכמי ונביאי ישראל והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני, או ממרע"ה אם הוא פנחס, והוא יסמוך את חכמי ישראל, ואז יש לו דין ככל בני ישראל, וכן בכל פעם שמתגלה ומתראה בעוה"ז מלובש בגופו הזך, אך

כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה או איננו מחויב במצות במתים חפשי כתיב, וכשמתגלה על אופן זה הרי הוא מלאך, אף על פי שלומד תורה ומגלה דינים, אין לקבוע הלכה על פי דבריו, דה"ל רק כמו חלום ורוח נבואה, ואין משגיחים בבת קול, אך כשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי חכמי ישראל, ותשבי יתרוץ קושיות ואיבעיות ואליו תשמעון כי מי כמוהו מורה, וכשראהו רבה בר אבוא בבית הקברות של גוים, וא"ל לאו כהן מר, אז נתגלה בלבוש גופו דאנשמה בלא גוף לא שייך לשאול לא כהן מר.

ולכאורה מדברי התרומת הדשן והחתם סופר, מבואר שלאליהו אף שיש לו דין מת, ובמתים חפשי, מכל מקום לענין כהונה נשאר עליו דין כהן, ולא פקעה ממנו קדושת כהונה, ואסור לו להטמאות למתים.

שאלה: מת שקם לתחיה האם יורש את אביו?

תשובה

בספר שיח שדה (קונטרס הליקוטים סימן ד) דן בשאלה כעין זו, וכתב שיש ללמוד דבר זה מדכתיב בירמיה (פרק לב) שאמר חנמאל בן שלום לירמיה, שהיה בן דודו, כי לך משפט הירושה ולך הגאולה לקנות, והיינו מדין גאולת קרובים, ובפרקי דרבי אליעזר (פרק לב) אמרינן יצאו כל ישראל לגמול חסד עם שלום בן תקוה, וראו את הגדוד שבא עליהם, והשליכו את האיש בקבר אלישע, והלך האיש ונגע בעצמות אלישע וחי, ואחר כך הוליד חנמאל בן שלום, ע"ש. ואי סלקא דעתך דשלום אחר שחי אינו מתייחס לתקוה, אם כן חלקיה אבי ירמיה אינו אחיו, ואין לירמיה דין גאולת קרובים.

ועוד יש להוכיח מיונה בן אמת ש מבואר בפרקי דרבי אליעזר (שם) שהוא בן האשה האלמנה שהחיה אליהו, ומדקרי ליה קרא בן אמת אלמא דמתיחס לאביו, דכהאי גוונא אמרינן ביבמות (דף סד ע"א) דנכרי יש לו יחוס מקרא דבלאדן בן בלאדן, ע"ש, וכן בבן השונמית כתיב קומי שאי את בנך, ובירושלמי (ר"פ החליל) מסיק דיונה משבט אשר, ואמו משבט זבלון. ע"ש. דמשמע דמתייחס אחר שבטו.

ועוד יש להוכיח כן מירושלמי (פ"ב דר"ה ה"ה) דרב כהנא הוה מאריך טובא בתפלתו לפי שהיה מדבית עלי וברכו רב חייא בר אבא והאריך ימים טובא, והרי רב כהנא מת, ור' יוחנן החיה אותו כדאיתא בבבא קמא (דף ק"ז ע"א) וזה היה בנערותו, וכמבואר בירושלמי ברכות (פ"ב ה"ח), ואת"ל דבתר שחי גברא אחרינא הוא, קשה ממה נפשך אם אותו עובדא שברכו רב חייא בר אבא היה לפני שחי ע"י ר' יוחנן, אם כן לא נתקיימה ברכת רב חייא בר אבא, ואי אותו עובדא שברכו רב חייא בר אבא היה אחר כך אם כן את"ל דאין לו קורבת משפחה אינו כהן ואינו מדבית עלי כלל, אלא על כרחך דבתר שחי הוא גברא הקודם.

והוסיף בענין זה בשם אביו בעל הקהלות יעקב זצ"ל שאמר שזה מוכח גם כן מהא דמבואר בסנהדרין (דף ז ע"ב) מנין לתחיית המתים מהתורה, שנאמר ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן והיינו שזה יתקיים לעתיד לבוא, ואי ס"ד דמחשב גברא אחרינא היכי מתקיים הא קרא משתעי באהרן הכהן שהיה אז, אלא ע"כ דאותו גברא הוא הוא, וכמו שנתבאר, ועי' רמב"ן בס' המצות (שורש א) שכ' דאהרן ובניו לעתיד יצטרכו משיחה חדשה לכהונה שהרי הם אנשים חדשים ואינם

כהנים, והוכיח כן מסוגיא דיומא (דף ה ע"ב), ע"ש, ועיין תורת כהנים (פרשת צו פ"ח) דאיתא בהדיא דאהרן לא יצטרך משיחה לעתיד לבא, עכ"ד. ולכאורה יש לומר, שכל מה שדברו הפוסקים אם יצטרך קידושין מחדש, או שהוא אחר, היינו דוקא בדברים שהמיתה מפקיעה, אבל לענין ירושה, שהמיתה אינה מפקיעה את הירושה, שהרי אמרינן בבבא בתרא (דף קטו ע"א) שהאב יורש את בנו בקבר, אם כן כל שכן אם קם לתחיה באותו גוף, שהוא עדיין יורשו. (חש"ח ב"מ קיד ע"ב).

❦ ❦ ❦

כשמשיח יגיע, האם יעשו יום טוב שני של גלויות שאלה

כשמשיח יגיע במהרה בימינו, ויחזרו לקדש את החודש על פי הראיה, האם יעשו בחו"ל יו"ט שני של גלויות, שהרי בזמן הזה, לאחר שנוצרו המטוסים, העדים יכולים להגיע לכל מקום תוך כמה שעות, ובפרט שבזמן הזה, יש תקשורת מאד טובה, ואולי גם יכולים לעשות שידור חי לכל העולם ממעמד קידוש החודש, ואין העדים צריכים כלל לצאת, האם יו"ט שני של גלויות יתבטל?

תשובה

כתב בדרשות חתם סופר (ח"ב דף רעב עמוד ד) שלעתיד לבא, לא יעקרו ב' ימים טובים של גלויות ממקומם כלל, כי זה יהיה לזכר שהיינו בגלות, והעלנו ה' ופדה נפשינו מכל צרה.

וכן הקשה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות לעיל יח ע"א) שלכאורה בזמנינו לא היה צריך לעשות יו"ט שני של גלויות, שהרי כל הטעם של יו"ט של גלויות, נאמר בביצה (דף ד ע"ב) שמא יחזור הדבר לקלוקלו, והיום שיש תחבורה מהירה ותקשורת לא שייך דבר זה.

אך כתב מו"ח זצ"ל שמדברי החתם סופר (שו"ת, ארי"ח סימן קמה) שכתב על דברי המג"א (הקדמה לסימן תצד) שלכן ניתנה התורה ביום נ"א לספירה, שבא לרמז על יו"ט שני של גלויות, וכתב החת"ס, שנראה שלא בא לרמז על יו"ט שני של גלויות, אלא על יו"ט שני של גאולה, שלעתיד לבא כשמשיח יבא, כל הנסין שבים הגדול עד אוקיינוס שייכים לארץ ישראל והוא עד מצר רמון ספרד, (כמבואר בגיטין דף ח ע"א) ואם ידורו שם על האיים האלו ישראלים, שם לא יהיה אפשר להודיע להם לא על ידי משואות ולא על ידי שלוחים כי רחוקים זה מזה, ולכן צריכים לעשות ב' ימים טובים של גאולה. הרי שסובר החתם סופר שגם לעתיד לבא ינהגו ב' ימים טובים, הגם שיש תחבורה מהירה ותקשורת טובה.

נאף שבזמן החת"ס עדיין לא היה התקשורת הטובה, מכל מקום הרי כבר מבואר במדרשים, שלעתיד לבא יהיה תקשורת ותחבורה מהירה, ואעפ"כ אמר החת"ס שינהגו ב' ימים].

ולכאורה צריך לעיין למה באמת לא תקנו שהשלוחין יצאו בגמלא פרחא, ועיין ברש"י (יבמות דף קטו ע"א, מכות דף ה ע"א) שהם מין גמלים שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח. וכעין זה מבואר בראש השנה (דף כא ע"א) שלוי הגיע בי"א תשרי לבבל, ואמר בסיים תבשילא דבבלאי ביום כיפור, כלומר שבית דין עברו את החודש, ואותו היום הוא יום כיפור, ורק השלוחים עדיין לא הגיעו. ולכאורה אם השלוחין עדיין לא הגיעו איך הגיע לוי,

תירץ הר"ח שהגיע ברוגית או בביצית, וקשה למה ביי"ד לא שלחו שלוחים עם כלים אלו. ואולי יש לומר, שכלים אלו מסוכנים מאד, וצריך אומנות גדולה כדי לנסוע עמם, ואולי במשך נסיעתם גם יכולים להזיק אחרים, ולכן לא רצו חכמים להשתמש עם כלים אלו, אפילו בשביל מטרה גדולה כל כך, כדי לבשר לגולה, מתי נקבע החודש. [וכעין זה היה רגיל הקהילות יעקב לומר, שאם היה סנהדרין בזמן הזה, יתכן מאד שהיו אוסרים את הנדידה במכונית, כיון שטמון בתוכו סכנה גדולה, והוא הממית הגדול של דורינן (חש"ח ר"ה כא ע"א)].

❦ ❦ ❦

שאלה: הנודר שלא ישתה יין ביום הגאולה, האם מותר יין בכל ימות השנה?

תשובה

מבואר בתענית (דף יז ע"ב) שלרבנן אסור לכהנים לשתות יין בזמן הזה, שמהרה יבנה המקדש, ולא ימצא כהן הראוי לעבוד עבודה, ולרבי מותר לכהן לשתות יין שאינו חושש לשמא יבנה פתאום [רש"י (סנהדרין דף כב ע"ב ד"ה תקנתן)], והקשה בגבורות ארי (ד"ה אסור), שהרי נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בראש השנה (דף יא ע"א) מתי עתידין להגאל, שלדעת רבי אליעזר הגאולה תהיה בתשרי, ולדעת רבי יהושע בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ואם כן לרבנן יהיה אסור לשתות יין רק או בניסן או בתשרי.

כמו כן הקשה בספרו טורי אבן (ד"ה בתשרי) מהנאמר בעירובין (דף מג ע"א) שהאומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא, מותר לשתות יין בשבתות ובימים טובים ואסור לשתות יין כל ימות החול, והיה צריך להיות אסור לרבי אליעזר רק בתשרי, ולרבי יהושע רק בניסן.

ותירץ שמבואר בסנהדרין (דף צח ע"א) שיש שני מיני קיצין, זכו אחישנה, לא זכו בעתה, ומה שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אם בניסן עתידין ליגאל, או בתשרי, היינו על קץ דבעתה, אבל על קץ של אחישנה אין לו זמן קבוע אלא כל יום הוא זמנו, וכמו שאמר משיח לרבי יהושע בן לוי 'היום אם בקולו תשמעו' (תהלים צה ז), ולכן אסורים לשתות כל השנה שמא יהיה הקץ של אחישנה וזה אין לו זמן ושמא היום יבא.

ובספרו גבורות ארי תירץ על פי הירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ב) שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד, ואם כן אין זמן לבנין בית המקדש שכל יום הוא יכול להבנות, אולם הגאולה שמישיח יבא תהיה או בניסן או בתשרי, וסיים שלפי זה אין צריך לתירוץ שכתב בטורי אבן, כי דברי חכמינו ז"ל שבירושלמי נאמנים עלינו, והרחמן יזכנו לבנין הבית ולימות המשיח.

ובשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סימן ריא) תירץ, שביום שמישיח יבא עדיין לא תהיה הגאולה השלימה, אלא היא רק התחלת הגאולה, כמו שכתב הרמב"ם (מלכים פ"א ה"א ד') שקודם יכוף את ישראל ללכת בדרכי תורה, וילחם מלחמת ה' ויצליח, ורק אחר כך יבנה המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויקריבו קרבנות, ויעשו שמיטין ויובלות על פי התורה שבכתב ובעל פה ואז תהיה הגאולה שלימה במהרה וזה יהיה או בניסן או בתשרי. וכן תירץ בבית שערים (ארי"ח סימן קמב) שביאת משיח לחוד וגאולה לחוד, כמו שהיה בגאולת מצרים שבא גואל אמת משה רבינו ע"ה זמן הרבה קודם גמר הגאולה,

וגמר הגאולה היה בליל פסח, כך בן דוד אפשר שיבא בכל השנה, ולכן הנודר מן היין ביום שבו דוד בא, אסור ביין בכל השנה בימות החול, אבל הגאולה לא תהיה רק בניסן או בתשרי שאז יהיה פרסומי ניסא ופרסום ביאתו.

וכן כתב במהר"ם שיק (ויד סימן ריג) שביאת המשיח והגאולה הם שני זמנים, ומה שמבואר בגבורות ארי, שצריך לחוש רק על הקץ של אחישנה, שיכול להיות בכל יום, אבל על הקץ של בעתה אין לחוש בכל השנה, כיון שיהיה או בניסן או בתשרי, כתב להיפך, שעל קץ של אחישנה אין לחוש מן הדין, שהרי אנו רואים קלקול הדור בעוונותינו הרבים, ואם לא ישנה השי"ת דבר מה בעולם לא נראה שישונו, וכל זמן שלא שבו הרי מעמידים אותם על חזקתם, אבל על זמן של בעתה צריך לחוש בכל יום שיבא, שהוא ספק קבוע, וכמו שכתב המגן אברהם (סי' שד"מ סק"א) שמי שאינו יודע מתי שבת, הרי ספק דאורייתא כי ספק הימים הוא ספק קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה, וגם לגבי ביאת המשיח קבוע זמן לביאתו, ויש לחוש בכל יום שהוא יבא היום, שהוא ספק קבוע.

לאור דבריהם אפשר לתרץ את קושיית הקובץ שעורים (פסחים אות נה) שנאמר בעירובין שאם יש תחומין למעלה מעשרה לא יבא אליהו הנביא בשבת, וקשה, דבודאי כאשר יבא אליהו ימצא הרבה שבויים בידי עכו"ם, אשר בבואו ינצלו ממות, ולמה לא יהא מותר לבוא בשבת משום פיקוח נפש.

ולפי דברי האחרונים שהגאולה וביאת משיח הם שני זמנים, יש לומר שאין הכא נמי כשאליהו ומשיח יבואו עדיין לא תהיה הגאולה, אלא היא התחלת הגאולה, ואז עדיין היהודים לא ינצלו ממות, וכמו בביאת משה רבינו למצרים, שהיתה התחלת הגאולה, אולם במצרים עצמה, אדרבה אז גבר קושי השעבוד. והגאולה תהיה או בניסן או בתשרי.

ולפי דבריהם הנודר שלא ישתה יין ביום הגאולה, אולי אסור לו לשתות מספק רק בניסן או בתשרי, שאז תהיה הגאולה, אבל בשאר ימות השנה, מותר לו לשתות יין. (חש"ח עירובין מג ע"א).

כשיבנה בית המקדש, האם יצטרכו להשלים את קרבנות הציבור שחסרו בגלות

שאלה:

מי שאמר קרבן יולדת האם כשיבנה בית המקדש תביא גם קרבן?

תשובה

בביאור הלכה (שם) כתב כאילו הקריב 'ממש' קרבן. אמנם נחלקו בזה הפוסקים, שבשו"ת חקרי לב (ארי"ח סימן ב) כתב שיצטרך להקריב קרבן, וראיה לכך מרבי ישמעאל בן אלישע שכתב על פנקסו כשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה (שבת דף יב ע"ב), ומשמע שאין די באמירת הפרשה. וכן כתב בשו"ת לב חיים (ארי"ח סימן כט).

וכן נאמר ביומא (דף פ ע"א) האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב שיעור, ופירש רש"י שאם יבנה בית המקדש בימיו יביא קרבן חטאת על שגגתו, משמע דבזמן שאין מקדש אין לו תקנה ואפילו בדברי תורה ולכן יהיה

צריך לכתוב כמה השיעור שאכל, שידע אם חייב חטאת או לא.

וכן העיר בשו"ת הר צבי (ארי"ח ח"א סימן א) שאי אפשר לומר דעל ידי לימוד חשיב ממש כאילו הקריב בפועל. דאם כן בטלה הקרבת הקרבנות, דכל אחד יאמר פרשת חטאת ויפטר, ותורת הקרבנות מה תהא עליה, אלא מסתבר דאמירת הפרשה מגינה לפי שעה, עד שבמהרה יבנה המקדש ואז מחויב להקריב קרבן לכפרתו.

ובספר דרך פקודיך (הקדמה אות ז) כתב בשם הרמ"ע מפאנו כשיבנה בית המקדש יצטרכו להביא כל התמידים והמוספים שחסרנו בגלותנו, וכדאמרינן בתפילה ואת מוסף יום השבת 'הזה' נעשה ונקריב לפניך, הרי שאמירת הפסוקים לא מהני אלא עד שיבנה בית המקדש.

אמנם בבן יהוידע שבת (שם) כתב, שזה תלוי במחלוקת אמוראים במנחות (דף קי ע"א), שמבואר שם, אמר ריש לקיש מאי דכתיב 'זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם' כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא האי לעולה למנחה, עולה ומנחה מיבעי ליה, אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם.

ולפי זה לריש לקיש, הרי זה רק כאילו הקריב, בכף הדמיון ולא שממש הקריב, ולכן כשיבנה בית המקדש צריך להביא קרבן, אבל לרבא סובר שמועיל הקריאה במקום קרבן ממש, וכשיבנה בית המקדש לא יבא קרבן דהוי חולין בעזרה, כיון שנפטר לגמרי בקריאתו, ודוקא בזמן הזה נפטר בקריאה, כיון שאינו יכול להביא קרבן, הרי זה כעשיר ההולך ממקום למקום שנהנה מהצדקה וכשבא לביתו אינו צריך לשלם, אבל בזמן המקדש לא היה יכול להפטר בקריאה בלבד [נבוה הסביר שלכן רבי ישמעאל כתב על פנקסו כשיבנה המקדש אביא חטאת, ולמה לא כתב הטיתי, ואז ממילא חייב חטאת, אלא שהוא כתב זאת קודם שקרא הפרשה, כדי להתחייב בקרבן, וכיון שלא להפטר באמירת הפרשה].

ובשו"ת לב חיים (שם) כתב בשם ספר מקראי קודש למהרח"א, ביותר מכך, שלריש לקיש כשאין בית המקדש קיים הוה כאילו הקריב קרבן, אבל בזמן המקדש אין מועיל האמירה וצריך להביא עולה ומנחה, ולרבא גם בזמן המקדש אם קרא הפרשה אין צריך להביא קרבן עולה ומנחה.

והחיד"א בספרו ראש דוד (פרשת צו ד"ה א"ג) כתב שראה מפרשים שחקרו מאחר שכל העוסק בתורה כמקריב קרבנות אין כל כך תועלת בבית המקדש, ותירצו שכל העוסק בתורה כאילו הקריב קרבן היינו חלק גבוה, אבל לא חלק הכהנים, ורצונו יתברך שהכהנים הם יקחו חלקם, וכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, עוד תירצו שחשיב כמקריב קרבן, אבל אינו מצוה מן המובחר, שיחשב כאילו הקריב מחלביהם ומשמניהם, ובשני תירוצים אלו חולקים ריש לקיש ורבא, שריש לקיש סובר כתירוץ הראשון שקריאת הפרשה אינה מועילה כי אם לחלק ה' ולא לחלק הכהנים, ולכן הוי רק כאילו הקריב קרבן. ולזה הקשה רבא מה אם עולה ומנחה, שהרי בעולה אין חלק כהנים, ולכן הביא רבא שהוי כהקריב ממש, אלא שאינו מצוה מן המובחר, ולכן מה שאמר רבי ישמעאל אקריב חטאת שמינה, שהיינו שאקריב חטאת של מצוה מן המובחר. (חש"ח נדה יח ע"ב).